

به نام خداوند جان و خرد

مالکیت فکری و ثبت اختراع

مؤلف: هادی توکلی

۱۳۹۵

موسسه آموزشی تالیفی ارشدان

شایک	: ۹۷۸-۶۰۰-۸۱۷۰-۳۹-۶
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۲۳۸۵۸۷
عنوان و نام پدیدآور	: مالکیت فکری و ثبت اختراع/ مولف هادی توکلی.
مشخصات نشر	: تهران: موسسه آموزشی تالیفی ارشدان، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	: ۷۸ ص.: مصور (رنگی)، جدول، نمودار.
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۷۶ - ۷۷.
موضوع	: حق مولف
موضوع	: Copyright
موضوع	: ثبت اختراعات
موضوع	: Patents
رده بندی دیویی	: ۰۱۶/۳۴۶۷۳۰۴۸۲
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۵۵۵۱Z ۹م۲/ت
سرشناسه	: توکلی، هادی
وضعیت فهرست نویسی	: فیا

مالکیت فکری و ثبت اختراع

هادی توکلی
آموزشی تالیفی ارشدان
اول
اول ۱۳۹۵
www.irantypist.com
www.irantypist.com
۹۷۸-۶۰۰-۸۱۷۰-۳۹-۶
۱۰۰۰
www.arshadan.com
۰۲۱۶۶۴۶۰۴۱۵ - ۰۲۱۴۷۶۲۵۵
تومان ۱۸۰۰۰

■ نام کتاب:
■ تألیف:
■ ناشر:
■ ویرایش:
■ نوبت چاپ:
■ حروفچینی و صفحه آرایی:
■ طراح و گرافیکست:
■ شایک:
■ شمارگان:
■ مرکز خرید آنلاین:
■ مرکز پخش و توزیع:
■ قیمت:

مقدمه

هر روز خبرهای خوشی از موفقیت مخترعان ایرانی به گوش می‌رسد. اما از طرفی هم باید توجه کرد که اگر این مخترعان با قوانین، و رویه ثبت اختراعات آشنا نباشند، ناخواسته باعث افشاء و سوء استفاده از اختراعشان می‌شوند. به عبارت شفاف‌تر عدم آشنایی کافی مخترعان با مالکیت فکری، حقوق آنها ضایع شده و بدون آگاهی، توسط سایر به سرقت می‌رود. همچنین در تولید اختراعات، باید به کسب درآمد توجه ویژه‌ای کرد و آن را در اولویت قرار داد. بعضا دیده می‌شود که کسب شهرت اصلی‌ترین انگیزه مخترعان ایرانی است. ذکر این نکته مهم است که با وجود اینکه اختراعات بسیار زیادی در دنیا ثبت می‌شود، تنها درصد ناچیزی از آنها به مرحله تجاری سازی می‌رسند. اما این مقدار بسیار کم نیز سودآوری سرشاری را به همراه دارد به طوری که یکی از مهمترین منابع درآمد کشورهای پیشرفته از تولید و فروش فناوری با استفاده از فرایند پتنت حاصل می‌شود. پس هرچه تعداد اختراعات ثبت شده بیشتر گردد، به تبع آن نیز تعداد اختراعات تجاری شده نیز ممکن است افزایش می‌یابد. این امر نیاز به عزم و اراده ملی در حمایت از مخترعان و به ویژه مخترعان کارآفرین دارد.

در سه دهه اول پس از انقلاب افزایش تعداد دانشگاه‌ها و رشد کمی دانشجویان، بازسازی صنایع داخل و ارتقای وضعیت صنعتی در اولویت برنامه توسعه اقتصادی کشورمان قرار داشت. هم اکنون که ایران در دهه چهارم پس از انقلاب قرار دارد، در کنار توسعه کمی و کیفی صنایع و ارتقای وضعیت دانشگاه‌ها، دولتمردان همت ویژه‌ای را برای توسعه فناوری‌های پیشرفته و اقتصاد دانایی‌محور گماشته‌اند. نمونه‌های آن در کشور ملموس است که می‌توان به توسعه کمی و کیفی «ستادهای فناوری کشور» مانند ستاد فناوری نانو، زیست فناوری، سلول‌های بنیادی و میکروالکترونیک اشاره داشت. از سویی دیگر، با تصویب قوانینی مانند «قانون حمایت از شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان و تجاری سازی نوآوری‌ها و اختراعات» در مجلس شورای اسلامی و تصویب «نقشه جامع علمی و

فناوری کشور» در شورای عالی انقلاب فرهنگی و دیگر اسناد بالادستی در نظام پژوهش کشور، الزامات قانونی برای حرکت در این مسیر و توسعه‌ی دانش و فناوری‌های برتر و پیشرفته ایجاد گردید.

مع الوصف، یکی از زیرساخت‌هایی که می‌تواند ضامن موفقیت اقتصادی و فناوری شرکت‌ها به خصوص شرکت‌های دانش‌بنیان در عصر دانایی‌محوری باشد، توجه به «حقوق مالکیت فکری» است. شرکت‌ها با بهره‌گیری از نظام حقوقی مالکیت فکری، قادر خواهند بود تا چتر حقوقی کارآمدی برای فرایند خلق ایده تا صادرات فناوری و تجاری سازی خودشان فراهم آورند. به اعتقاد مولف غالب دارایی شرکت‌های دانش‌بنیان از جنس دارایی‌های فکری است و «مدیریت و حفاظت حقوقی از دارایی‌های فکری» امری اجتناب ناپذیر خواهد بود. از سوی دیگر، برای وارد شدن به عرصه اقتصاد جهانی باید ادبیات خاص دنیای تجارت که یکی از مباحث کلیدی آن حقوق مالکیت فکری است، بطور خلاصه و در یک جمله می‌توان بیان داشت که (ندانستن مباحث حقوق مالکیت فکری برای محققین و شرکت‌های دانش بنیان یک تهدید بالقوه و دانستن آنها به عنوان یک فرصت بزرگ خواهد بود)

هادی توکلی

فهرست مطالب

۳	مقدمه.....
۹	فصل اول: مالکیت فکری.....
۹	تعریف حقوق مالکیت فکری.....
۱۰	پیشینه تاریخی مالکیت فکری در حقوق ایران.....
۱۴	اهمیت حمایت از حقوق مالکیت فکری:.....
۱۴	اقسام و مصادیق مالکیت فکری.....
۱۴	تفاوت مالکیت صنعتی و ادبی-هنری.....
۱۵	حق مؤلف (Copyright).....
۲۲	۵-اسرار تجاری.....
۲۷	فصل دوم: اختراع.....
۲۷	اختراع Invention.....
۲۷	تعریف پتنت:.....
۲۸	حق ثبت اختراع Patent.....
۳۰	انواع پتنت.....
۳۱	پتنت در ایران.....
۳۴	نمونه گواهینامه ثبت اختراع:.....
۳۴	ثبت اختراع بین المللی یا خارجی.....
۳۵	اختراعات مربوط به حوزه بهداشت و سلامت اجتماعی.....

تحلیل وضعیت اختراعات دارویی از لحاظ قابلیت ثبت به موجب نظامهای مالکیت صنعتی.....	۳۵
فرمولها و ترکیبات دارویی :.....	۳۵
اختراعات بیو تکنولوژی.....	۳۶
ابداعات بیوتکنولوژی مربوط به حوزه انسان و حیوان :.....	۳۶
اختراعات مربوط به روشهای تشخیص و درمان بیماریهای انسان و حیوان:.....	۳۷
اختراعات مربوط به ابزارها و دستگاههای تشخیص و درمان بیماریها:.....	۳۷
شرایط قابلیت ثبت اختراع:.....	۳۸
شرایط قابلیت ثبت اختراع در قانون ایران.....	۳۸
بانک های اطلاعاتی برای جستجوی اختراعات پیشین Prior Art.....	۳۹
نظام های ثبت اختراع.....	۳۹
مدارک ثبت اختراع:.....	۳۹
نحوه تدوین متون اختراع.....	۴۰
نحوه نگارش ادعانامه.....	۴۰
ادعاهای Claims.....	۴۱
نحوه نگارش متن اختراع.....	۴۳
چالشهای ثبت اختراع در حوزه پزشکی.....	۴۶
عدم امکان ثبت اختراع:.....	۴۶
موارد غیرقابل ثبت اختراع.....	۴۹
مالکیت اختراع از آن کیست؟.....	۴۹

- تعداد اختراعات ثبت شده حقیقی و حقوقی ۵۰
- تعداد درخواستهای ثبت اختراع (۱) ۵۱
- تعداد درخواستهای ثبت علامت تجاری ۵۲
- تعداد درخواستها و ثبت طرح صنعتی ۵۲
- اختراع باید در کجاها ثبت شود؟ ۵۳
- محدوده ثبت اختراع نقش ثبت اختراع ۵۳
- نقش ثبت اختراع ۵۴
- مراحل و هزینه های ثبت اختراع ۵۵
- چرا باید اختراع خود را ثبت کنید؟ ۵۵
- ثبت اظهارنامه الکترونیکی ثبت اختراع: ۵۶
- هزینه های ثبت اختراع ۵۸
- ضمانت اجرایی حقوق ثبت اختراع ۵۹
- فصل سوم: شرکت های دانش بنیان** ۶۱
- آشنایی با شرکت های دانش بنیان و قوانین مربوطه ۶۱
- انواع شرکت های دانش بنیان ۶۱
- شاخص های عمومی و اختصاصی تشخیص شرکت ها و مؤسسات دانش بنیان و دانش بنیان نوپا ۶۲
- شرکت های دانش بنیان ۶۲
- شاخص های عمومی ۶۲
- شاخص های اختصاصی ۶۳

۶۳	شرکت‌های تولیدی محصولات دانش‌بنیان.....
۶۴	شرکت‌های تحقیق و توسعه و خدمات طراحی مهندسی.....
۶۴	شرکت‌های خدمات تخصصی دانش‌بنیان.....
۶۵	شرکت‌های دانش‌بنیان نوپا.....
۶۶	چگونگی ایجاد شرکت‌های دانش‌بنیان.....
۶۹	حمایت‌ها و تسهیلات قابل اعطا به شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان.....
۷۲	اهداف شرکت‌های دانش‌بنیان.....
۷۵	کارگزار تشخیص صلاحیت شرکت‌های دانش‌بنیان.....
۷۷	فهرست منابع.....

فصل اول: مالکیت فکری

تعریف حقوق مالکیت فکری

مالکیت فکری: حق برخورداری از آثار ناشی از فعالیت‌های فکری انسان در زمینه- های ادبی، هنری، علمی، تجاری و صنعتی است و حقوق مالکیت فکری مانند تمامی حقوق مالکانه دیگر به معنی شناسایی تسلط و مالکیت قانونی صاحب اثر نسبت به اثر خلاقانه وی است که تمامی امتیازات و منافع و تکالیف قانونی موجود نیز بنا به تناسب به آن اضافه می‌شود. دارایی‌های فکری، ارزشمندترین دارایی شرکت‌ها در هزاره جدید می‌باشد. برای مثال دارایی‌های ناملموس، تشکیل دهنده ۷۹ درصد از ارزش کل دارایی‌های شرکت مایکروسافت می‌باشد و افزایش سهم دارایی‌های ناملموس نسبت به دارایی‌های ملموس به عنوان یکی از شاخص‌های شرکت‌های موفق دنیا می‌باشد.

پیشینه تاریخی مالکیت فکری در حقوق ایران

در قوانین ایران حمایت از حقوق مالکیت صنعتی دارای سابقه طولانی است و قوانین متعددی در رابطه با مالکیت صنعتی به تصویب رسیده و اولین قانونی که در ایران در رابطه با مالکیت صنعتی به تصویب رسیده به قانون ۱۳۰۴ بر می گردد .

در سال ۱۳۱۰ نیز با توجه به شرایط و احتیاجات زمان، قانون ثبت علائم و اختراعات در ۵۱ ماده به تصویب مجلس وقت رسیده است. این قانون دارای آیین نامه جامعی است. قانون حمایت از حقوق پدیدآورندگان نرم افزارهای رایانه ای در سال ۱۳۷۹ در ۱۷ ماده به تصویب مجلس شورای اسلامی رسیده است. آیین نامه اجرائی این قانون نیز بعد از سه سال به تصویب هیات دولت رسید. جدید ترین قانون در این خصوص، قانون حمایت از نشانه های جغرافیایی است که در سال ۱۳۸۳ به تصویب رسیده است .

اولین رویکرد قانونی در مورد مالکیت های ادبی و هنری در مواد ۲۴۵ الی ۲۴۸ قانون جزا مصوب ۱۳۱۰/۵/۱۵ صورت گرفت و در ادامه در سال ۱۳۴۸ با تصویب قانون "حمایت از حقوق مولفان و منصفان و هنرمندان" مالکیت ادبی و هنری به رسمیت شناخته شد. در این قانون به برخی آثار از جمله ترجمه کتاب یا جزوات

و نشریات توجه نشده بود. برای رفع این نقیصه در سال ۱۳۵۲ قانونی تحت عنوان "قانون ترجمه و تکثیر نشریات و آثار صوتی" به تصویب رسید.

مالکیت فکری در اسناد بین المللی: اولین موافقت نامه بین المللی برای حمایت از حق مولف در ۹ سپتامبر ۱۸۸۶ در "برن" منعقد و تصویب شد که موسوم به "میثاق برن برای حمایت از آثار ادبی و هنری" است. این میثاق توسط سازمان جهانی مالکیت فکری (W.I.P.O) در ژنو اجرا می شود. بر اساس این میثاق مولف جدا از حقوق اقتصادی دارای حقوق معنوی نیز هست. یعنی مولف به لحاظ ادعای مالکیت بر اثر خویش و حق او دایر بر اعتراض به هر گونه تحریف و مثله کردن که به شرافت اثر او لطمه زند را دارد (۱۶). اما تلاش بین المللی برای وضع قانون در حوزه مالکیت فکری به اصل ۲۷ اعلامیه جهانی حقوق بشر مصوب ۱۹۴۸ مجمع عمومی سازمان ملل بر می گیرد در این اصل آمده: "هر کس این حق را دارد که آزادانه در فرهنگ جامعه مشارکت جدید از هنرها بهره گیرد و در پیشرفت علمی و مزایای آن سهیم شود. هر کس این حق را دارد که از منافع مادی و معنوی اثر هنری، ادبی یا علمی که خود خلق کرده است بهره مند شود.

با پیشرفت های فنی و تجاری، اهمیت رو به افزایش برنامه های رایانه ای آثار با منشا رایانه ای، سیستم انتقال رقومی مثل اینترنت، تاثیر ژرفی بر شیوه های

تولید، استفاده و توزیع آثار گذاشت و در این میان روشن کردن قواعد موجود در مورد فناوری رقومی بویژه اینترنت مطرح شد. که با تصویب دو عهدنامه جدید بنام عهدنامه حق مولف WCT و عهدنامه اجراها و صوت- گاشتها (WPPT) در سال 1960 گردید .

میثاق WCT حق تکثیر مولف را با رجوع به ماده ۹ میثاق برن پیش بینی می کند و میثاق WPPT حقوق انحصاری تکثیر برای اجراکنندگان و تولید کنندگان صوت - نگاشتها را صریحاً پیش بینی می نماید. یکی از مهمترین خدمات این دو عهدنامه این است که حقوق مولف خوانندگان و تولید کنندگان صوت - نگاشت در اجازه دادن انتقال آنلاین آثار آنها، اجراهای ضبط شده و صوت نگاشتها بر حسب مورد را به رسمیت شناخته است این دو عهدنامه با پرداختن به موارد زیر در مفاد خویش به دستور کار دیجیتال مستقیماً واکنش نشان می دهند: ۱- اعمال حق تکثیر در مورد ذخیره آثار در سیستم های دیجیتالی ۲- محدودیتهای و استثنائات قابل اعمال در فضای دیجیتالی ۳- اقدامات حمایتی تکنولوژیک ۴- اطلاعات مدیریت حقوق. در زمینه اقدامات حمایتی تکنولوژیک به مساله سرقت اطلاعات پرداخته شده که کشورهای عضو را ملزم می کند که حمایت های قانونی مقتضی و راه های جبرانی موثر را علیه گریز از اقدامات تکنولوژیک (رمزگذاری) صاحبان حقوق در جهت حمایت از حقوق شان پیش بینی کند و همچنین با

ملزم کردن کشورها به ممانعت از تغییر و یا حذف عمدی "اطلاعات مدیریت حقوق" اطلاعاتی که همراه هر اثر حمایت شده و نوع اثر، آفرینندگان آن، اجرا کننده یا مالک و مدت زمان و شرایط استفاده از آن را مشخص می نماید، اطمینان و اصالت فضای آنلاین را تامین کند .

معاهده حق مولف سازمان جهانی حقوق مالکیت فکری مصوب ۱۹۹۶ حق مولف اینترنت را در بر می گیرد که با هدف حمایت از حقوق پدیدآورندگان و کاربران و ایجاد تعادل میان نیازها و حقوق مربوط به آنهاست. بنابراین اگر آثار صاحبان حق مولف به درستی حفظ نشوند نمی توانند آثارشان را در اینترنت در دسترس عموم قرار دهند. البته باید اشاره ای به جایگاه سازمان مالکیت معنوی نیز نمود که کنوانسیون تاسیس این سازمان در سال ۱۹۶۷ تشکیل شد و اهداف آن را ترویج حمایت از مالکیت فکری در سراسر جهان با همکاری دول و سازمان های بین المللی اعلام کرد. این سازمان که بعد از ادغام دو کنوانسیون برن و پاریس در سال ۱۸۹۳ توانست در سال ۱۹۷۴ به عنوان چهارمین سازمان تخصصی سازمان ملل شناخته شود.

اهمیت حمایت از حقوق مالکیت فکری:

- ۱- تشویق از فعالیت خلاقانه ۲- حمایت از اختراعات فنی ۳- افزایش سرمایه گذاری ۴- رقابت منصفانه ۵- حمایت از مصرف کننده

اقسام و مصادیق مالکیت فکری

الف) مالکیت ادبی و هنری (کپی رایت)

مانند: حقوق پدید آورندگان اصلی آثار هنری و ادبی و حقوق جانبی یا حقوق اجراکنندگان و تولیدکنندگان آثار صوتی و سازمانهای پخش رادیویی و تلویزیونی و نیز ناشران آثار ادبی

ب) مالکیت صنعتی

ثبت اختراع، علائم تجاری، اسرار تجاری، طرح صنعتی، نشانه مبدا جغرافیایی، مدارهای مجتمع و گونه های گیاهی

تفاوت مالکیت صنعتی و ادبی-هنری

- ۱- مالکیت صنعتی نیاز به تشریفات ثبت دارد ولی در مالکیت ادبی و هنری به محض خلق اثر مشمول حمایت قانون است.

۲- ایران اکثر کنوانسیونهای مرتبط با حقوق مالکیت صنعتی را پذیرفته است ولی در مالکیت ادبی و هنری کنوانسیون معروف برن را نپذیرفته است.

۳- متولی ثبت مالکیت صنعتی در ایران قوه قضاییه (سازمان ثبت اسناد و املاک کشور) است و متولی ثبت آثار ادبی و هنری (در صورت نیاز متقاضی) وزارت ارشاد است.

حق مؤلف (Copyright)

• مجموعه حقوقی برای حمایت از کارها و آثار تولید شده، ارایه یا اجرا شده توسط نویسندگان، مؤلفان، هنرمندان و سایر کسانی که آثاری هنری و ادبی خلق کرده اند.

مثال: کتب، اشعار، آهنگ ها، فیلم ها، اجراهای نمایش و مانند اینها

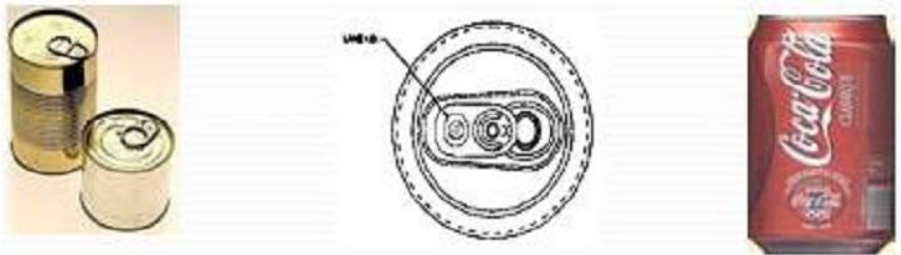
سایر مصادیق مالکیت فکری

- مدل‌های مصرفی
- طرح‌های صنعتی
- علائم تجاری و خدماتی
- نشان مبدا جغرافیایی

• حق مولف یا کپی رایت

۱- مدل مصرفی (Utility Model)

واگذاری لیسانس فناوری به شرکت کوکاکولا توسط مخترع مفاد لیسانس:
پرداخت یک دهم کوچکترین واحد پول انگلستان به مخترع درآمد مخترع: کسب
۱۴۸۰۰۰ پوند در هر روز

۲- علائم تجاری

الف: هر علامت مشخص کننده کالا یا خدمت توسط شخص یا موسسه ای معین

ب: تمایز آن کالا یا خدمت از انواع مشابه خود

ج: برخلاف حق اختراع، حمایت قانون از علامت تجاری ابدی است

تعریف علائم تجاری (Trade Marks)

بر اساس ماده ۳۰ قانون ثبت علامت تجاری:

علامت یعنی هر نشان قابل رؤیتی که بتواند کالاها یا خدمات اشخاص حقیقی یا حقوقی را از هم متمایز سازد.

مدلهای مختلف در انتخاب علامت تجاری

کلمات ابداعی (یا کلمات «عجیب و غریب»):

- در هیچ یک از زبانها معنی درستی ندارند (مثل کوداک یا اکزون).
- مزیت: به آسانی قابل تشخیص و حمایت هستند.
- ایراد: یادآوری آنها برای مصرف‌کنندگان دشوارتر است.

علامتهای قراردادی:

متشکل از کلماتی است که دارای معنی هستند. معانی چنین کلماتی هیچ ربطی به محصول یا کیفیت آن ندارد (مثلا Apple برای کامپیوتر).

مزیت: به آسانی قابل تشخیص و حمایت هستند.

ایراد: نیاز به قدرت بازاریابی بیشتری برای ایجاد ارتباطی در ذهن مشتریان.

علامت های اشاره ای:

علامت هایی هستند که به یک یا برخی از ویژگی های محصول اشاره می کنند.

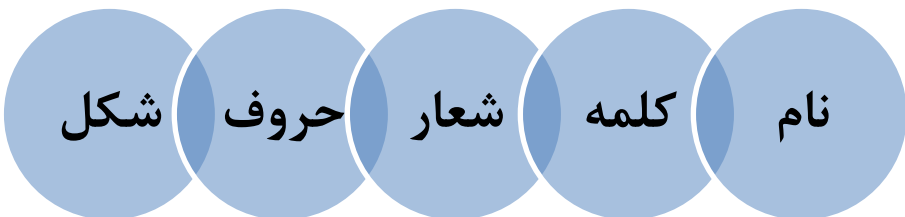
آنها به عنوان شکلی از تبلیغات عمل می کنند. (مثلا ایشملی برای دوغ)

مزیت: ایجاد ارتباط مستقیم در ذهن مشتریان میان این علامت و کیفیت های

مورد نظر

ایراد: روند دشوار ثبت در برخی از مراجع قضایی (ممکن است توصیفی باشد)

انواع علامات تجاری به شرح ذیل میباشد:

انواع علامات تجاری

کالا علامت تجاری

خدمات علامت خدمات

سازمان علامت اجتماعی

کیفیت علامت گواهی

جمعی علامت جمعی

موارد غیر قابل ثبت علامت تجاری

۱- اسامی عام. مثل کلمه «صندلی» برای محصول صندلی.

۲- عبارات توصیفی: «نفیس» برای پارچه.

۳- عبارات گمراه کننده: «چرم طبیعی» برای محصولات چرم نما

۴- خلاف موازین شرعی یا نظم عمومی یا اخلاق حسنه

۵- پرچم کشورها و نماد سازمانهای بین المللی

۶- تعارض با علامتهای تجاری ثبت شده

۷- تعارض با علامتهای تجاری معروف ثبت نشده

نکات کلیدی در ابداع علامت تجاری

• باید خواندن، هجی کردن (املاء نوشتن) تلفظ و به خاطر آوری علامت به تمامی

زبان های مورد نظر آسان باشد.

• نباید در زبان عامیانه دارای معانی یا بار معنایی بد و نامناسبی باشد.